

genealogiji Gospodinovoj, da upozori svoj narod, a po njemu i sve narode: *ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν* (Iv. 4, 22.) — da vjeruju, ufaju i ljube jedinoga Mesiju Gospodina Isusa Krista, koji jedini svojim vjernicima može dati duševni mir: *Λεῖτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς* (Mat. 11, 28); koji jedini može nagraditi prijatelje svoje vječnim blaženstvom u nebu. No Matej ujedno hoće ondje upozoriti, da svi, koji ga ne priznavaju za Mesiju, ne će imati mira na ovom svijetu, a bit će isključeni radi tvrdoće srca iz nebeskog Jeruzalema, mjesta vječnoga počinka. Zajedno je Matej htio probuditi izvanrednu reverenciju prema Gospodinu Isusu Kristu kao najvećem kralju, učitelju i zakonoši, onome, koji je kao Mesija: *βασιλεὺς βασιλέων καὶ κύριος κυρίων* (Apoc. 19, 16).

Prema tomu, jer se jedino po Gospodinu Isusu Kristu, pravom Mesiji, dolazi u vječni počinak, treba da Isus, dok je danas, t. j. za našeg života, kraljuje u srcu našem, kako bismo s njim kraljevali u nebu. Abraham radovao se, da vidi dan njegov, David radovao se, što će prijesto njegov biti vječan, ergo treba da se i vjernici raduju, što imadu takvoga i tolikog Odmoritelja od poslova i napora svojih.

Dr. Franjo Zagoda.

Juridičke bilješke.

Haške konvencije o ženidbenom pravu i naši zakoni. „Bog-slovska Smotra“ je donijela prošle godine u rubrici za „ju-ridičke bilješke“ 2., 3., i 4. broja referat i recenziju moje ras-prave gornjeg naslova i sadržaja. I koliko sam u jednu ruku počašćen time, što je tako odlična revija našla vrijednim, da se osvrne na čednu moju radnju, toliko sam u drugu ruku za-hvalan mnogo poštovanomu gospodinu recenzentu, dru. I. A. Ruspini-u, što je onako sine ira et studio iznio pred drugi nad-ležni forum jezgru mojih izvoda u „Mjesečniku pravničkoga društva“. Ali baš zato si smatram dužnošću, da reflektujem na neke njegove primjedbe, kako bi se što bolje razumjeli, ili barem, da se ne bi krivo razumjeli. Bit ću pri tom po moguć-nosti kratak i ograničit ću se samo na najnužnije, jer napokon svakomu su, koji se za stvar pobliže zanima, pristupačni i raz-lozi i proturazlozi, pak čemu da ih ponavljam.

Mnogopoštovani bi gospodin recenzent bio bolje učinio, da je s referiranjem pričekao, dok nije čitava moja rasprava publikovana, jer onda mu se zacijelo ne bi bili potkrali neki nesporazumci, što sam ih u interesu stvari prinuđen u prvom redu da ispravim.

Tako među ostalim kaže mnogo poštovani gospodin recenzent, prikazujući državopravni dio moje rasprave (str. 200.): „Predstavnik hrv.-slav.-dalm. vlade nije na sklapanje pomenutih dviju haških konvencija privolio, pak za ovo i ne vežu Hrvatsku i Slavoniju“. Gospodin me je recenzent krivo shvatio. Moje je mnijenje u tom pogledu ovo (Mjesečnik II., str. 41): „Trebalo naime da znademo, da su prema § 8. ug. zak. članka XII. 1867., uzakonjenog kod nas §-om 4. zak. čl. I.: 1868., i prema §. 1. sl. a) austrijskog temeljnog državnog zakona od 21. prosinca 1867. — i unatoč onim formalnim u poglavlju I. istaknutim nedostacima kod potpisa konvencije i mimo državopravnog pitanja privole kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade odnosno bana — sva tri pravna područja Austro-ugarske monarhije formalno korektno zastupana kod potpisa i ratifikacije haških konvencija o ženidbenom pravu, pa da su naprama inozemstvu, naprama ostalim ugovornim državama, sva ova tri pravna područja vezana da provedu haška ugovorna utanačenja o ženidbenom pravu“.

Očito je, da me je mnogo poštovani gospodin recenzent tu i tamo samo zato krivo shvatio, što nije još imao pred sobom čitave moje rasprave, pak je iz državopravnih svojih premisa stvarao praktične zaključke, koji nijesu u skladu s postojećim našim zakonskim stanjem. Kaže naime dalje (str. 201.): „Međunarodni takav ugovor može za područje Hrvatske i Slavonije zadobiti zakonsku moć samo onda, ako ga naš autonomni sabor uzakoni, što dosada u pogledu spomenutih dviju haških konvencija nije učinjeno.“ I opet niže dolje (str. 201.): „Praktični je zaključak njegove rasprave, da uslijed haških konvencija i uzakonjenja ovih po zajedničkom saboru nije nikakva promjena nastupila u našem građanskom ženidbenom pravu.“ Naprotiv moje je mnijenje u tom pogledu ovo (Mjesečnik II. str. 41.): „Na osnovu tamo izloženog zakonskoga stanja nema sumnje, da zajednički hrv.-ug. drž. sabor nije bio nadležan da uzakoni haške konvencije o ženidbenom pravu, pak da one kao zajednički zakoni ne bi ustavno vezale ni oblasti ni pri-

vatnika na području kraljevina Hrvatske i Slavonije. Ali jer su zak. članci XXI. i XXII.: 1911. zaj. hrv.-ug. drž. sabora, kojima su ove konvencije uzakonjene, formalno valjano proglašeni koli u smislu zak. članka XII.: 1870. zaj. hrv.-ug. državnog sabora glede oglasivanja zajedničkih hrv.-ug. zakona u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (Zbornik 1870., kom. XII., br. 36.), toli u smislu zak. članka od 28. novembra 1870. hrv.-slav.-dalm. autonomnog sabora (Zbornik 1873., kom. XII., br. 56.) o proglasu zakona — proglašeni su naime u Zborniku zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, 1912., kom. III. br. 25. i 26. — a članak 6. zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj (Zbornik 1874., kom. VIII., broj 15.) određuje, da sudovima ne pristoji suditi o tom, da li je zakon, koji je proglašen valjano, stvoren putem ustavnim, imadu hrv.-slav. sudovi citirane zakonske članke bez obzira na način njihova uzakonjenja kao pozitivne zakone primjenjivati i po njima suditi.“

Ovu potonju neispravnost referata korigira doduše i sam mnogo poštovani gospodin recenzent u 4. broju „Bogoslovske Smotre“ (str. 439.), ali mi odmah usput i zamjera, što nijesam i ja iz postavljenih državopravnih premisa stvorio zaključak, do kakvoga je on došao. Krivo mi čini mnogo poštovani gospodin recenzent, jer nitko rade nego ja, da ovdje mogu s uvjerenjem konkludirati poput njega. Ali kad su tako jasni citirani propisi pozitivnog našeg zakona, a na nama je, kao lojalnim državljanima, da respektujemo postojeće zakone, a rekvizite ustavnosti da prepustimo pozvanima: *Caveant consules, ne quid detrimenti res publica capiat...*

U onom je dijelu moje rasprave, koji radi o I. konvenciji, o konvenciji u svrhu izjednačenja kolizija zakona o preduvjetima valjanosti ženidbe, našao mnogo poštovani gospodin recenzent toliko „neispravnosti“, te 'bi ja morao jednu novu raspravu da napišem, kad bi htio da s gospodinom recenzentom podrobno obračunam. Ali to mi ne dopušta u jednu ruku lojalno obećanje, da ću biti po mogućnosti kratak, a u drugu ruku — priznajem — nečedna samosvijest, da su moji izvodi ipak dovoljnim dokazima potkrepljeni. Zato ću čitavu svoju obranu da i u tom pogledu svedem na najnužnije.

Na pretežnu je većinu onih tobožnjih neispravnosti u mojim izvodima naišao mnogo poštovani gospodin recenzent samo

zato, što on drži, da § 3. ženidbenog zakona za katolike od 8. listopada 1856. (Drž. zak. list, kom. XLVI., br. 185.), koji kaže, da se „nijedan katolik ne smije ženiti u carevini Austrijskoj drukčije, nego držeći se svih propisa, što ih zakon crkveni ustanovljuje glede valjanosti ženidbe“, vrijedi kod nas ne samo za hrv.-slav. pripadnike već i za inozemce. A to apsolutno ne stoji! Ženidbena se pravna sposobnost inozemaca imade u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji prema ispravno shvaćenoj ustanovi § 34. o. g. z. i § 29. interkonfesionalnog zakona prosuđivati po zakonima njihove domovine. Pak i kad ne bi bilo pozitivnih zakonskih propisa u tom pogledu, u internacionalnom je privatnom pravu tako općenito priznato načelo, da se osobna sposobnost inozemčeva prosuđuje po zakonima njegove domovine, da „koji bi zakonodavac pokušao odnemariti to načelo, onaj bi sebe isključio iz zajednice civiliziranih naroda“: da se poslužim riječima vladinog obrazloženja, k osnovi interkonfesionalnog našeg zakona. U ostalom to je stvar za svakoga juristu tako jasna, te bi značilo nositi sove u Atenu, da dalje na to trošim riječi.

Jednu je jedinu „neispravnost“ mojih izvoda konstruisao mnogo poštovani gospodin recenzent bez krive primjene §. 3. ženidbenoga zakona za katolike i na inozemce: Neispravnim naime nazivlje gospodin recenzent (str. 308.) i onaj moj izvod po kojemu se ne bi kod nas mogao priznati valjanim brak što bi ga u inozemstvu, gdje je civilna forma vjenčanja uzakonjena, samo pred katoličkim župnikom sklopila dva hrv.-slav. pripadnika, jedan katolik, a drugi evangelik. I da to dokaže, pozivlje se mnogo poštovani gospodin recenzent na § 19. ženidbenog zakona za katolike, prema kojemu se mogu dva hrv.-slav. pripadnika, jedan katoličke, a drugi evangeličke vjeroispovjesti, u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji valjano vjenčati pred katoličkim dušobrižnikom, a da nije potrebno da se vjenčaju i pred dušobrižnikom stranke evangeličke. I na osnovu toga, a u svezi s § 74. ženidb. zakona za katolike zaključuje mnogo poštovani gospodin recenzent: „Sklapa li se taj brak u inozemstvu, dostaje, ako se sklopi pred katoličkim dušobrižnikom, i ne treba da se sklopi pred funkcionarom druge stranke.“ Ali mnogo poštovani gospodin recenzent zaboravlja pri tom, da naš evangelik, kad se kod kuće vjenča s katolikom pred katoličkim dušobrižnikom, opservira za sebe valjane propise II.

poglavlja općeg austrijskog građanskog zakonika, koji u pogledu forme pravnih posala uopće, pak i u pogledu forme vjenčanja stoji na stanovištu „locus regit actum“, dočim ih kod konfesionalnog vjenčanja u inozemstvu, gdje je civilni brak uzakonjen, ne opservira, pak se zato danas, gdje je već i congregatio Concilii napustila načelo „de individuitate contractus matrimonialis“, ne može kod nas priznati takav brak valjanim.

Bit će da je samo lapsus calami, kad mi gospodin recenent imputira (str. 347.), kao da ja zastupam mnijenje, da istočno-pravoslavni crkveni ženidbeni sudovi mogu „koli one brakove, koji su u času sklapanja ili kasnije čisto katolički bili, toli one, koji su u času sklapanja mješoviti bili, a sada su (t. j. u času parnice) mješoviti, nevaljanima proglasiti ili razriješiti“. Ja sam samo mnijenja, da istočno-pravoslavni crkveni ženidbeni sudovi mogu pravovaljano razriješiti i onaj brak, koji je u momentu sklopljenja ili kasnije bio mješoviti brak katolika s istočno-pravoslavnim ili pače i čisti katolički brak, ako su u momentu podignuća brakorazvodne parnice obojica supruga pripadnici istočno-pravoslavne vjeroispovijesti. U tom su naime slučaju ženidbeni sudovi istočno-pravoslavne crkve bez sumnje nadležni da sude, a ustanove ih §§ 56. i 57. ženidbenoga zakona za katolike o nerazrješivosti katoličkih brakova prema drugoj alineji čl. I. ces. patentu od 8. listopada 1856. ne priječe da postupaju „polag propisa i pravnih običaja, koji za njih postoje“. I tu je sad po momu skromnomu mnijenju izlišno svako filozofiranje, jer ustanova je zakonska i odviše jasna. Tu je zakonodavac bio obrekao izdati naknadno „dalje ustanove“, pak jer on toga do danas nije učinio, ostao je u zakonu jedan hiatus, jedna praznina, koje nije kadra ni ista logika prekriti.

Imade, istina, odličnih pravnika, koji zastupaju protivno mišljenje, što ga dijeli i mnogo poštovani gospodin recenent. Gospodin je recenent samo zaboravio spomenuti, da ja dotične naučenjake i njihove razloge, s kojima me on pobija, lojalno citiram; ali zato jednom nonšalantnom gestom ruši autoritet, za koji se ja tobože sakrivam. Krivo me je shvatio mnogo poštovani gospodin recenent. Ja nadbiskupski ženidbeni sud zagrebački citiram samo zato protiv Schulte-a i Derenčina, da pokažem, kako su potonja obojica u ovoj stvari „päpstlicher als der Papst selbst“. Dakako, da ni nadbiskupski

ženidbeni sud nije nepogrješiv, ali ja ga nijesam ni naveo kao apsolutni autoritet; jer napokon, da sam se htio sa svojim izvodima za autoritete sakrivati, mogao sam spomenuti još i to, da se moje mnijenje u tom pogledu pokriva i s oficijelnim stanovištem kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade...

I time bi s „neispravnostima“, što ih je u mojoj raspravi otkrio mnogo poštovani gospodin recenzent, bio gotov. Sad još samo jedan mali ispravak referata, pak da zaključim, jer se već ozbiljno bojim, da sam i odviše zlorabio dobrohotnost gg. urednika i strpljivost čitatelja.

Zamjera mi mnogo poštovani gospodin recenzent, da nerazložno i nedosljedno „prigovaram“ našim crkvenim ženidbenim sudovima, što ne će da respektuju barem onih državnih zakona, koji su praeter legem ecclesiasticam, pak da „zagovaram“, neka se crkvenim sudovima oduzme vlast da sude i za građansko područje. Takav bi „prigovor“ bio doista „nerazložit i nedosljedan“, a „zagovor“ barem s moje strane u najmanju ruku preuzetan. Ali ja niti čemu prigovaram, niti što zagovaram, ja samo konstatujem neoborive činjenice (Mjesečnik II., str. 46.): „Crkveni su naši ženidbeni sudovi baš radi dvojakog karaktera svoga stavljeni u nemogući položaj, u kojemu su pravno neodrživi. Jedan te isti sud ne može istodobno suditi po dvjema različitim, a često i oprečnim zakonima. Dakako, da će crkveni sud u koliziji zakona crkvenoga i državnoga respektirati zakon crkveni. Ali zato je država dužna, kad već ne može i ne smije da crkvi oktroira svoje zakone, da se pobrine za sudove, koji će bezuvjetno respektirati njezine zakone, jer stvarati zakone, a ne pribaviti im respektiranja, isto je, što i sklapati ugovore, a ne osigurati im provedivost“...

Lanović.

Međunarodno-pravni kongres. Živahan je danas pokret za riješenjem međunarodnog prava. Često se čuje ili čita, da se mnogi sastanci upriličuju u tu svrhu. Treba priznati, da pokretači ovih sastanaka imadu posve humani cilj. Ali plodovi njihovog djelovanja ni najmanje ne udovoljavaju njihovim nadama. Koji je tomu uzrok? Katolici tvrde, da se stalni uspjeh postižava jedino na osnovi katol. ćudoređa. Doista bjelodano vidimo slaboću diplomatsko-političkih krugova u riješenju ovoga pitanja. Oni bi htjeli sa svojim mnogobrojnim kongresima us-